Stručni rad

PORTRET DRAGOJLE JARNEVIĆ

Ivana Bartolac

mag. edu. hrvatskog jezika i književnosti i engleskog jezika i književnosti, nastavnik mentor

Gimnazija Karlovac

Sažetak

Dragojla Jarnević istaknuto je ime ne samo karlovačke, već i hrvatske povijesti. Rođena u Karlovcu 1812. godine kao jedno od šestero djece Janka i Ane Jarnević, od djetinjstva je pokazivala strast prema čitanju i učenju. Iako formalno školovana na njemačkom jeziku, u skladu s tradicijom prve polovine 19. stoljeća, u Dragojli se nakon njezinog boravka u Grazu, Veneciji i Trstu tijekom 1939. i 1940. godine budi domoljublje te ona počinje učiti i pisati na svome materinskom jeziku. Svjesna svoje inteligencije i sposobnosti te vođena silnom željom za slobodom i pisanjem, Dragojla se suprotstavlja svojoj obitelji i društvenim pravilima 19. stoljeća. Do kraja svog života neumorno je, usprkos svome krhkom zdravstvenom stanju, djelovala na području književnosti i pedagoškog rada.

Ključne riječi: devetnaesto stoljeće, položaj žena, školovanje, Karlovac

1. Uvod

Dragojla, pravim imenom Karolina, Jarnević rođena je 4. siječnja 1812. godine u Karlovcu kao jedno od šestero djece Janka Jarnevića, trgovca željeznom robom, i Ane Jarnević rođene Mlinac. U Karlovcu polazi pučku školu na njemačkom jeziku, a od trinaeste godina postaje samouka. Godine 1939. odlazi u Graz s ciljem učenja krojačkog zanata. Osim u Grazu, Dragojla kao guvernanta kod plemićkih obitelji radi i u Trstu i Veneciji. U Karlovac se vraća 1840. godine te svoju egzistenciju osigurava šivanjem i pisanjem. Njezinim povratkom u Karlovac započinje njezina suradnja s pristašama hrvatskoga narodnog preporoda. Tada svojim književnim stvaralaštvom aktivno sudjeluje u promicanju preporoditeljskih ideja te se u njoj javlja osjećaj domoljublja zbog kojeg počinje učiti hrvatski jezik i stvarati na njemu. U razdoblju od 1850. do 1853. godine predaje u prvoj privatnoj djevojačkoj školi u Karlovcu, koju je osnovala s još dvije žene, gospođama Kubinkom i Naether. Zbog nedovoljnog broja učenica škola se zatvara te Dragojla 1853. godine odlazi u Pribić gdje poučava seosku djecu čitanju, pisanju i računanju. Godine 1866. ponovno se vraća u Karlovac, gdje aktivno djeluje do svoje smrti 12. ožujka 1875. godine. Sahranjena je na Gradskom groblju Dubovac, gdje su joj spomenik podignuli Karlovčani prema prijedlogu Janka Tomića, karlovačkog učitelja i Dragojlinog suradnika.

2. Život Dragojle Jarnević

Život Dragojle Jarnević obilježili su brojni usponi i padovi. Tijekom svog života istaknula se kao guvernanta, učiteljica, pedagoginja i intelektualka. Posebno se ističe njezin književni opus koji obuhvaća poeziju, prozu, dramska djela i dnevničke zapise. Kroz Dragojlin „Dnevnik“, kao njezino najznačajnije književno djelo, „dobivamo sociološki, filozofski, kulturološki i rodni uvid u život jedne žene unutar patrijarhalnog društva“ 19. stoljeća (Brusić, 2015, str. 39). Zahvaljujući njezinim dnevničkim zapisima, koje je oporukom povjerila na čuvanje Učiteljskoj zadruzi te koji se danas čuvaju u Hrvatskome školskom muzeju, mnogo saznajemo o njezinoj obitelji, školovanju, odgoju, važnosti religije u njezinom životu i rodnom Karlovcu, ali i društvenim i političkim zbivanjima toga vremena.

2.1. Obitelj Jarnević

Dragojla Jarnević rođena je u mnogobrojnoj karlovačkoj obitelji koja je pripadala višem sloju društva. Njezino pravo ime bilo je Karolina, a članovi obitelji zvali su je skraćeno Lina. Obitelj Jarnević stanovala je u kući na uglu Gajeve i Rešetarske ulice, danas na adresi Ulica Dragojle Jarnević kućni broj 2. U toj kući Dragojla je odrasla uz dvojicu braće i tri sestre. Od rođenja bila je zakinuta za ljubav svoje majke, koja kao razlog navodi nemogućnost dojenja zbog bolesti. Zbog hladnog odnosa s majkom Dragojla se priklonila svome ocu, koji joj nastoji nadoknaditi nedostatak majčinske ljubavi. Dragojlin život, ali i život ostalih članova obitelji Jarnević, mijenja se iz korijena smrću oca Janka, koji umire 1819. godine kada je Dragojli bilo samo sedam godina. Očevom smrću započinje ekonomska propast obitelji Jarnević, što je jasno vidljivo u nemogućnosti daljnjeg školovanja Dragojle.

Još jedan događaj koji mijenja Dragojlinu sudbinu i sudbinu njezine obitelji bila je udaja Dragojline najstarije sestre Ljuboslave. Njezinom udajom zet obitelji Jarnević uz majku Anu postaje skrbnikom preostalo petero djece. Također, zbog nemogućnosti uzdržavanja vlastite obitelji Ljuboslavin suprug troši nasljedstvo obitelji Jarnević, a majka Dragojlu šalje u novi dom sestre Ljuboslave kako bi bila dadilja njezinoj djeci. Odnosi unutar Dragojline obitelji bili su tijekom cijeloga njezinog života vrlo neskladni i utemeljeni na patrijarhalnom odgoju sinova i kćeri. Stoga se je u njezinoj obitelji od ženske djece očekivala što ranija udaja, a sav preostali novac trošio se na obrazovanje muške djece. Tako je majka Dragojlu nagovarala na udaju s osamnaest godina, a još nesretniju sudbinu doživljava Dragojlina sestra Mina, koju majka udaje sa samo petnaest godina za muškarca koji ju je fizički i psihički zlostavljao. Nakon udaje sestre Mine Dragojla postaje zadužena za vođenje njezinog kućanstva. „Naime, do kraja života Jarnevićeva će biti dio obitelji koja sa sažaljenjem, ali prvenstveno motivirana pohlepom za novcem koji će njezinom smrću dobiti od osiguranja, sudjeluje u njezinu uzdržavanju (Odža, 2018, str.99). Irena Lukšić navodi kako „postoje indikacije da nije umrla prirodnom smrću, nego da je zbog nasljedstva otrovana“ (Batinić, 2023, str. 222).

3. Karlovac u doba Dragojle Jarnević

3.1.1. Karlovac za vrijeme francuske uprave (1809.-1813.)

Nakon završetka austrijsko-francuskog rata 1809. godine potpisan je Schönbrunnski mir kojim je car Franjo I. bio prisiljen predati krajeve južno od Save Francuzima, što je uključivalo i grad Karlovac. Tako je Karlovac „u vrijeme rođenja Dragojle Jarnević bio pod francuskom upravom s oko četiri tisuće stanovnika, uglavnom trgovaca, obrtnika, a gotovo polovicu stanovnika činili su vojnici“ (Dijanić, 2013, str, 66). Tijekom francuske uprave Karlovac je imao vrlo važnu ulogu, postao je sjedištem civilne i vojne Ilirske provincije. U tom periodu „grad se je proširio izvan tvrđave i starih predgrađa Gaze i Dubovca te obuhvatio njegova današnja gradska i prigradska naselja: Baniju, Jelsu, Brdo, Brodarce, Štukino selo, Zadobarje, Hrnetić, Novake, Pokuplje, Selce, Gradec, Orlicu, Mekušje i Kobilić“ (Anić, 2014, str. 13, 14). Tijekom francuske uprave francuski jezik uveden je kao jezik javne komunikacije, Francuzi su obnašali najviše funkcije, a domaće stanovništvo postavljano je na niže službeničke pozicije. Kraj četverogodišnje francuske vlasti u gradu Karlovčani su „doživjeli s jednakim oduševljenjem kao i kada su došli u grad“ (Anić, 2014, str.15). Očekivanja Karlovčana francuska vlast nije ispunila, „negativne promjene odmah su došle na vidjelo“ (Anić, 2014, str. 15). Feudalni sustav nije ukinut, već je samo bio ublažen, što je uzrokovalo nezadovoljstvo i kod plemstva i kod seljaštva. Ukidanjem cehova i uvođenjem slobodne trgovine nezadovoljni su bili obrtnici. Novi trgovački putevi mimoilazili su Karlovac pa tranzitna trgovina više nije mogla biti izvor prihoda grada, ali su gradu i dalje bile nametnute velike porezne obveze. Iako je Karlovac imao status upravnog središta u Ilirskim provincijama, njegov je gospodarski položaj slabio. Također, novačenja Karlovčana u francusku vojsku dodatno su pojačala nezadovoljstvo u gradu.

3.1.2. Karlovac za vrijeme obnove austrijske vlasti (1813.-1822.)

Odlaskom Francuza iz grada u listopadu 1813. godine dolazi do obnove austrijske vlasti u Karlovcu. „Zadovoljstvo nastalo odlaskom Francuza i vraćanjem austrijske vlasti uskoro je prekinuto, a nastupa razočaranje“ (Anić, 2014, str. 15). Bečka vlada odbila je vratiti Hrvatskoj krajeve koji su bili pod francuskom vlašću, „već ih je ostavila združene s Kranjskom i Koruškom te ih podvrgnula njemačkoj upravi u Ljubljani“ (Anić, 2014, str. 15). Stvaranje Kraljevine Ilirije 1816. godine te novih političkih granica rezultiralo je životnom i gospodarskom razdvojenošću hrvatskih zemalja. Carskom naredbom „u Karlovcu je od 3. kolovoza 1816. godine ustanovljena vojna uprava podčinjena Carskom i kraljevskom guberniju u Ljubljani“ (Anić, 2014, str. 16). Karlovačko je gradsko vijeće raspušteno, uvedena je njemačka činovnička uprava i njemački zakoni te je njemački jezik postao službeni jezik svih javnih poslova. Karlovčani koji su obavljali javnu službu tijekom francuske uprave gradom bili su osumnjičeni te su izgubili svoja radna mjesta. Novim uredbama Karlovac gubi svoj status slobodnoga kraljevskog grada te ostaje dijelom Kraljevine Ilirije, što ga čini izdvojenim od ostatka teritorija Hrvatske. Godine 1822. ukida se Kraljevina Ilirija te tako u prekosavskoj Hrvatskoj dolazi do obnove vlasti bana i Sabora. Od 1. studenog 1822. godine prekosavski predjeli predani su banskoj vladi te se tako karlovački generalat ponovno našao pod upravom generalkomande u Zagrebu. Ukidanjem Kraljevine Ilirije Karlovac je ponovno „spojen sa svojim prirodnim zaleđem, središnjom Hrvatskom i Slavonijom“ te je započeo njegov gospodarski oporavak i jačanje trgovine, u čemu je važnu ulogu imala izgradnja nove i moderne ceste Lujzijane (Anić, 2014, str. 17).

3.1.3. „Zlatno doba“ Karlovca

Godine 1825. car Franjo Josip I. ukida apsolutističku vladavinu u ugarskom dijelu Habsburške Monarhije te ponovno počinje sazivati Hrvatski i Ugarski sabor, čime je započelo „ustavno razdoblje koje će potrajati do 1848. godine“ (Anić, 2014, str. 18.). U tom razdoblju dolazi do pojave nacionalnih preporodnih pokreta u cijeloj Monarhiji, „a jedan od njih bio je hrvatski narodni pokret, provođen pod imenom Ilirskog pokreta (1836.-1843.)“ (Anić, 2014, str. 18). Upravo je Karlovac u to vrijeme „ponio titulu »najrodoljubivijeg grada« u Hrvatskoj“ (Anić, 2014, str.19). „U tom vremenu u javni život ulazi skupina pripadnika mlade generacije pučkog i plemićkog podrijetla koja će u ozračju europskih zbivanja 1830. godine oblikovati sustav nacionalne ideologije i pripremati preporodni pokret“, a kao temeljne polaznice tog pokreta isticali su se „proces oblikovanja hrvatske nacionalne svijesti, borba za teritorijalnu cjelovitost i hrvatski jezik“ (Anić, 2014, str. 18, 19). Do jačeg odjeka preporodnih kretanja u Karlovcu dolazi osnivanjem čitaonice 1. ožujka 1838. godine, koja postaje mjesto okupljanja te organizacijsko središte preporodnog djelovanja. Poznata pod nazivom „Ilirskog čitanja društvo“ karlovačka čitaonica postaje najznačajnija kulturna ustanova u gradu. „Karlovčani su u doba ilirizma bili gorljivi borci protiv germanizacije i mađarizacije a za narodni jezik u javnom životu i u školi“, stoga ne čudi opis Karlovca kao najrodoljubnijeg i najbogatijeg grada Hrvatske tog razdoblja (Vrbetić, 1979, str. 31). Vrbetić (1979) navodi kako je u prvoj polovici 19. stoljeća u Karlovcu boravio „velik broj izuzetnih ličnosti Hrvatske“ (str.31).

> Godine 1826. bio je učenik franjevačke gimnazije u Karlovcu Ljudevit Gaj. U Karlovac svraća sa svog imanja u susjednoj Rečici i grof Janko Drašković. (...) Četrdesetih godina okupljat će se u kući karlovačkog trgovca Mije Krešića ličnosti kao baron Dragojlo Kušlan, baron Ambroz i Nikola pl. Vranyczany, Makso Prica, Ljudevit Šplajt, Eugen Barac, Imbro Tkalac i Ivan Mažuranić. (str. 31)

Važno je istaknuti da je dana 23. listopada 1847. godine Sabor je donio zaključak o uvođenju narodnog jezika kao službenog jezika u Hrvatskoj te je „grad Karlovac (...) bio jedan od prvih gradova koji je krajem 1847. godine uveo hrvatski jezik u javni život“ (Anić, 2014, str. 24 prema Šidak, 1979).

3.1.4. Karlovac u vrijeme Bachovog apsolutizma (1851.-1859.)

Bachov apsolutizam, poznat i kao neoapsolutizam, uveo je car Franjo Josip I. Ukidanjem parlamentarizma uveden je novi apsolutizam, tj. apsolutizam “koji nastupa ukidanjem u međuvremenu ostvarenih prava i ustanova” (Andabak Fernandez 2015, str. 7). Ovo razdoblje obilježile su brojne reforme u svim sferama Monarhije, a sve je započelo njezinom reorganizacijom na veće i manje administrativne jedinice. Monarhija je tako podijeljena na krunovine te je Karlovac bio dio Krunovine Hrvatske i Slavonije. Također, jedna od glavnih karakteristika ovog razdoblja bila je snažna germanizacija kojom su se njemački jezik i narodnosna obilježja nametala nenjemačkim narodima. To je značilo uvođenje njemačkog jezika kao službenog jezika u hrvatske škole i upravu, a upotreba hrvatske zastave bila je zabranjena. O tome svjedoče i izvještaji dr. teologije Antuna Jarza čiji je zadatak bio nadzor gimnazija pa tako i franjevačke gimnazije u Karlovcu. Jarz u svojim izvještajima ističe kako je “njemački jezik na karlovačkoj gimnaziji već od 1852. godine nastavni jezik” (Vrbetić 1979, str. 46). Na taj način gimnazije “nisu obavljale zadaću naobrazbe budućih intelektualaca nego su postale škole za učenje njemačkog jezika” (Andabak Fernandez, 2015, str. 11, 12).

3. Školovanje Dragojle Jarnević

Dragojla Jarnević pučku školu na njemačkom jeziku polazila je u Karlovcu. Iz razloga što u to vrijeme u Karlovcu nije postojala viša djevojačka škola te zbog financijskih poteškoća svoje obitelji Dragojla nije nastavila obrazovanje pa je od svoje trinaeste godine bila samouka. Krojačke vještine Dragojla je najprije stjecala unutar svog doma, a majka ju nakon udaje starije sestre šalje u njezin novi dom na daljnje usavršavanje. Preko dana Dragojla se je bavila kućanskim poslovima, čuvanjem nećaka i sviranjem klavira, a noću je kradomice čitala knjige svoje sestre te iz njih učila. Čitanju knjiga i učenju protivila se i Dragojlina majka koja je smatrala da na taj način Dragojla samo gubi vrijeme. Svoje školovanje Dragojla ipak nastavlja u Grazu, gdje odlazi 1839. godine i boravi tri mjeseca, kako bi usavršila „rukodjel“, odnosno krojački zanat.

3.1. Školovanje djevojčica i djevojaka u Karlovcu u doba Dragojle Jarnević

O počecima školovanja djevojčica i djevojaka u Karlovcu ne znamo mnogo. Vrbetić (1979) o djevojačkim školama u Karlovcu navodi kako je dokumentarni materijal vrlo oskudan. Poznato je da je na inicijativu generala Živkovića osnovana krajiška djevojačka škola i to „prvenstveno za kćeri oficira karlovačkog generalata i pripadala je slunjskoj regimenti, a imala je tri razreda“ (Vrbetić, 1979, str. 24). Godine 1815. došlo je do njezinog spajanja s civilnom djevojačkom školom u Karlovcu. O civilnoj djevojačkoj školi u Karlovcu također nema podataka o početku i mjestu djelovanja.

Vrbetić (1979) navodi kako se obrazovanje djevojaka u Karlovcu u drugoj polovici 19. stoljeća provodilo u dvije institucije, Nižoj djevojačkoj školi te Višoj djevojačkoj školi. O postanku Više djevojačke škole Vrbetić (1997) piše sljedeće:

> Sedamdesetih je godina Niža djevojačka škola u Karlovcu doživjela svoju značajnu nadgradnju-Višu djevojačku školu. Išlo je to postepeno. Najprije je zalaganjem gradonačelnika dra Ivana Šimunića šk. g. 1872/73. uveden tečaj za ženski ručni rad koji je vodila Dragojla Lopašić, žena Slobodina Lopašića. (...) Tečaj za ručni rad trajao je samo 1 godinu. (str. 69)

Budući da je interes za školovanje djevojaka u Karlovcu postojao, podršku roditeljima dali su i istaknuti karlovački učitelji.

> Već 20. X 1873. na poticaj istaknutih karlovačkih učitelja Ignjata Bartulića, Janka Tomića i Dragojle Lopašić, a na molbu Davorina Trstenjaka, otvoren je V razred Više djevojačke škole u potkrovlju stare zgrade u Oružničkoj ulici (danas Frankopanska broj 2) gdje je bila smještena i Niža djevojačka škola. Šk. g. 1874/75. uslijedio je i VI razred. Nakon toga podnesena je gradonačelniku dr Šimuniću molba karlovačkih majki da se otvore VII i VIII razred. (...) Molba je bila uvažena i već šk. g. 1876/77. otvoren je VII, a iduće šk. g. VIII razred Više djevojačke škole na teret gradske općine. (str. 69)

Preminuvši 1875. godine Dragojla Jarnević nije posvjedočila pokretanju sedmog i osmog razreda Više djevojačke škole, kao ni osnivanju Ženske stručne škole u Karlovcu 1895. godine.

4. Osobnost Dragojle Jarnević

Na osobnost Dragojle Jarnević više je faktora imalo utjecaja. Njezine životne odluke, želje, težnje, emocije i razmišljanja povezane su s njezinim patrijarhalnim odgojem u mnogočlanoj obitelji, odnosom s majkom i ocem, lošim zdravstvenim stanjem, neprestanom borbom za egzistenciju te s činjenicom da je bila „velika i aktivna vjernica“ (Brusić, 2015., str. 20.). Brusić (2015) Dragojlu s jedne strane opisuje kao vrlo pobožnu i bogobojaznu ženu, a s druge kao ženu ponosnu na sebe i svoja postignuća. Stoga, „postaje jasno od kakvog potpuno oprečnog materijala je stvorena Dragojla Jarnević“ (Brusić, 2015, str. 5.). Tu oprečnost unutar Dragojline osobnosti čini dvije Dragojle, dogmatična i svjetovna (Brusić, 2015). Dogmatična Dragojla je ona koja se „boji Božje kazne ako zgriješi, mada su

njezina mjerila grijeha vrlo isključiva“, a svjetovna Dragojla je ona „koja je vrlo samosvjesna i ponosna te samoj sebi ne dopušta ništa manje no što ona smatra da zaslužuje i treba kao žena svoga kova“ (Brusić, 2015, str, 5). Od djetinjstva Dragojlu u životu vodi snažna želja za znanjem i obrazovanjem pa svoje slobodno vrijeme provodi čitajući, ali i pišući. Kao još jedna njezina velika želja, zbog koje donosi najveće životne odluke, ističe se želja za slobodom. Kako bi si osigurala toliko željenu slobodu, Dragojla odbija udati se i postati majkom. Zbog tih svojih odluka bila je snažno kritizirana unutar svoje obitelji, ali i društva općenito, jer se „usudila kročiti tamo gdje joj je bilo zabranjeno“ (Brusić, 2015, str. 43). Odža (2018) ističe kako su njezin život antipodno obilježile figure oca i majke, odnosno „uspomeni na duhovno pokroviteljsku figuru oca suprotstavlja se maćehinski odnos majke“ (str. 93.). Unatoč brojnim žrtvama i naporima njezina čežnja za boljim odnosom s majkom i skladom unutar obitelji nije se ostvarila. Jedinu svijetlu točku predstavlja nećakinja Zora. Povezanost s njom i njezinim kćerima Marijom i Slavicom jedine su za Dragojlu značajne obiteljske veze od smrti njezinog oca. Zbog svoje ustrajnosti, hrabrosti i borbenosti njezini suvremenici često su je opisivali kao buntovnicu. Još jedna važna osobina Dragojle Jarnević svakako je svestranost. Tijekom svog života bila je guvernanta, učiteljica, književnica, borac za prava hrvatskog naroda, borac za bolje obrazovanje djevojčica i djevojaka, feministkinja te prva hrvatska planinarka. U spomen Dragojli kao prvoj ženi koja se je 1843. godine uspela na Okić obnovljena je staza tog uspona te nosi njezino ime. Također, Dragojlu je krasila i ljubav prema kazalištu te je čak i amaterski glumila.

4.1. Odgoj Dragojle Jarnević

Dragojla Jarnević odgojena je u duhu i u skladu s tradicijom prve polovine 19. stoljeća. Unatoč rođenju u Karlovcu, „odrasla je smatrajući njemački svojim materinjskim jezikom, kao što je bilo uobičajeno među višim slojevima društva toga vremena“ (Grubišić Pulišelić, 2007). Tek krajem 1930-ih godina 19. stoljeća, u svojim kasnim dvadesetim godinama, „počinje prihvaćati ideju o važnosti promicanja hrvatskoga jezika kao simbola i jamstva nacionalnog opstanka“. Dragojla počinje učiti hrvatski jezik koji je „do tada smatrala sredstvom komunikacije nižih slojeva društva“ (Grubišić Pulišelić, 2007). U skladu s patrijarhalnim odgojem i tradicionalnim vrijednostima toga vremena koje je Dragojli nastojala usaditi njezina obitelj, posebice njezina majka, od nje se je „očekivalo da se vrlo mlada uda, a ne da se posveti samoukom učenju“ (Peternai Andrić i Žužul, 2018, str. 28). Tako je Dragojla već od svoje osamnaeste godine dobivala i odbijala ponude brojnih prosaca. „Obitelj, posebice majka, pokušavala je ograničiti njen život, ali ona nije popuštala jer je znala da može postići puno više od šivanja košulja i kuhanja ručka svome suprugu“ (Gorički, 2015, str. 44.).

4.1.1. Položaj žena u 19. stoljeću

Privatni i javni položaj žena u 19. stoljeću bio je određen društvenim vrijednostima, tradicijom i zakonodavstvom tog vremena. Određene razlike bile prisutne ovisno o tome je li žena živjela na selu ili u gradu te kojem je društvenom sloju pripadala. „Seoske su žene bile zaposlene kako u kući tako i izvan kuće“, a „žene srednjeg i višeg građanskog sloja život su vezale isključivo uz obitelj dok je dio žena morao iz ekonomskih razloga raditi izvan kuće“ (Dijanić, 2013, str. 63). Dijanić (2013)

navodi kako su žene u gradu mogle raditi kao „kućne pomoćnice, guvernante, dojilje“ ili su mogle biti „amaterske pjevačice i glumice“ te „raditi u zdravstvu“ (str. 64.). Postojala je i mogućnost da kao udovice preuzmu mužev obrt ili pak skrbe za potrebite, što su mogle uključivanjem u karitativna društva. Što se obrazovanja tiče, mogućnosti su bile male pa su tako djevojčice i djevojke uglavnom svoja znanja stjecale od privatnih učitelja ili starijih sestara koje su imale priliku dulje se obrazovati te školovanjem u samostanima. „Čitanje, učenje i obrazovanje u to su vrijeme bile društvene prakse koje su uglavnom bile rezervirane za muškarce, jer su ometale glavnu ženinu reproduktivnu ulogu“ (Peternai Andrić i Žužul, 2018, str. 29). Rodni stereotipi i podjele te kulturološka vjerovanja toga vremena definirali su ne samo obrasce ponašanja žena u svakodnevnom životu, već su identitet žene sveli na uloge supruge, majke i domaćice, „kao da je nemoguće da se žena ostvari osim ako ne obnaša jednu od, odnosno sve tri uloge/funkcije“ (Gorički, 2015, str. 10).

4.2. Zdravstveno stanje Dragojle Jarnević

„Iako se [Dragojla Jarnević], kad je riječ o vanjskom fizičkom izgledu, samoprikazuje daleko od stereotipa stare cure kao vizualno neugledne žene, u vlastitoj boležljivosti (...) i tjelesnoj devijantnosti vidjela je izvor potencijalne snage za vlastito obrazovanje“ (Peternai Andrić i Žužul, 2018, str. 28). Ona je od svoje osamnaeste do četrdesete godine patila od inkontinencije i ta „ženska nevolja“, kako naziva ovaj zdravstveni problem u svom dnevniku, bila je „glavni razlog da umjesto u potragu za mužem krene u potragu za plaćenim poslom“ (Dujić, 2012, nema stranica). Od mladosti pati i od bolova u prsima, odnosno plućne bolesti, a u kasnijom životnoj dobi i od reumatizma. Navedene fizičke bolesti negativno su utjecale na Dragojlino psihičko stanje. Dragojline želje i žudnje vođene njezinim nezasitnim i snažnim duhom nailazile su brojna fizička ograničenja. Pešić (2001) ističe kako „u takvom odnosu želje i mogućnosti možemo uočiti izvor autoričinog vječnog pesimizma, prikrivene bezvoljnosti i stalne rubnosti“. Zbog svoga lošeg zdravlja Dragojla je živjela svega šezdeset i tri godine.

4.3. Uloga religije u životu Dragojle Jarnević

Dragojli je njezina religioznost bila usađena tradicionalnim odgojem, ali „možemo ju objasniti i njezinom opsjednutošću svime što je razumno i racionalno“ (Brusić, 2015, str. 32) Brusić (2015) Dragojlin odnos prema religiji i i njezin utjecaj na Dragojlu opisuje na sljedeći način:

> U Dragojlino vrijeme jedino crkvenjaci i odvjetnici imaju pravo na obrazovanje, a Dragojla kao žena može jedino sanjati o tome da bude odvjetnica. Stoga ne čudi što se okrenula crkvi kao jedinoj realnoj alternativi u potrazi za znanjem. Crkva Dragojli predstavlja znanje, a znanje je racionalno te joj stoga pribjegava. Dragojlino opredjeljenje za razum implicira distanciranje od svega što je tjelesno i osjećajno, slično kao što religija veliča razum nad tijelom. (str. 32)

5. Zaključak

Iako odgojena u patrijarhalnoj obitelji u skladu s tradicionalnim vrijednostima prve polovice 19. stoljeća, Dragojla Jarnević svojim je talentom, inteligencijom i radom postigla ono o čemu je malo koja žena u 19. stoljeću mogla sanjati. Svjesna nepravednog položaja žena u društvu, ograničenih mogućnosti školovanja djevojčica i djevojaka te važnosti nacionalnog identiteta, nastojala je svojim djelovanjem i književnim stvaralaštvom podići razinu društvene svijesti i potaknuti promjene u Hrvatskoj u 19. stoljeću. Vođena silnom željom za slobodom, financijskom autonomijom, pisanjem i širenjem znanja stečenog cjeloživotnim učenjem, Dragojla je u hrvatskoj povijesti zasluženo dobila status pionirke feminizma u Hrvatskoj, revolucionarke i žene ispred svoga vremena.

6. Popis literature

[1.] Andabak Fernandez, K. Bachov apsolutizam. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet [Internet]. 2015 [pristupljeno 12.7.2026.]; Dostupno na: https://repozitorij.ffos.hr/object/ffos:258/FILE0

[2.] Anić, I. Kulturni život Karlovca u vrijeme Hrvatskog narodnog preporoda. Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija [Internet]. 2015 [pristupljeno 14.11.2025.]; Dostupno na: https://repozitorij.hrstud.unizg.hr/dissertations/hrstud:948/show-file/0

[3.] Batinić A. Dragojla Jarnević i njezino učiteljevanje. Dani Hvarskoga kazališta, 49(1):221-230. [Internet]. 2023 [pristupljeno 22.11.2025.]; Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/302333

[4.] Brusić, M. E. Dnevnik Dragojle Jarnević: FEMINIZAM ILI FRUSTRACIJA?. Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci [Internet]. 2015 [pristupljeno 24.11.2025.]; Dostupno na: https://repository.ffri.uniri.hr/theses/ffri:102/show-file/0

[5.] Dijanić D. Hrvatski narodni preporod i Ilirski pokret (1835.-1848.) u Dnevniku Dragojle Jarnević prilog poučavanju povijesti žena. Povijest u nastavi, 21 (1), 57-77. [Internet]. 2013 [pristupljeno 22.11.2025.]; Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/120408

[6.] Gorički, R. Reprezentacija rodnih identiteta u djelima Dragojle Jarnević. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu [Internet]. 2015 [pristupljeno 23.11.2025.]; Dostupno na: http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6029/1/Romina%20Gori%C4%8Dki%20-%20Diplomski%20rad.pdf

[7.] Grubišić Pulišelić, E. Odraz preporodnih ideja u Dnevniku Dragojle Jarnević nakon 1848. godine. Kolo: časopis Matice hrvatske, 3 (2007) 213-255. [Internet]. [pristupljeno 22.11.2025.]; Dostupno na: https://www.matica.hr/kolo/306/odraz-preporodnih-ideja-u-dnevniku-dragojle-jarnevic-nakon-1848-godine-20474/

[8.] Jarnević, Dragojla. Hrvatski biografski leksikon (1983–2025), mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2025. [pristupljeno 7.12.2025.]; Dostupno na: https://hbl.lzmk.hr/clanak/132

[9.] Križan-Kadi, S. Dragojla Jarnević – čudnovate zgode moga života. Profil-Klett. 2020 [pristupljeno 25.11.2025.]; Dostupno na:https://www.profil-klett.hr/dragojla-jarnevic-cudnovate-zgode-moga-zivota

[10.] Nepoznato o poznatom: Dragojla Jarnević. Hrvatski planinarski savez. 2024 [pristupljeno 10.11.2025.]; Dostupno na: https://www.hps.hr/vijesti/24932/nepoznato-o-poznatom-dragojla-jarnevic/

[11.] Odža I. Pedagoško djelovanje Dragojle Jarnević u kontekstu idejnoga svijeta Dnevnika. Metodički ogledi, 25(1):87-117. [Internet]. 2018 [pristupljeno 27.11.2025.]; Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/217457

[12.] Pešić, K. Dragojla Jarnević u raljama vremena : bilješka uz čitanje Dnevnika Dragojle Jarnević. Kolo: časopis Matice hrvatske, 2 (2001) 444-449 [Internet]. [pristupljeno 26.11.2025.]; Dostupno na: https://www.matica.hr/kolo/286/dragojla-jarnevic-u-raljama-vremena-19912/

[13.] Peternai Andrić, K., Žužul, I. Imaginarna usidjelica. Kulturalne reprezentacije usidjelice u Dnevniku Dragojle Jarnević i Ševi Dezsőa Kosztolányi. Književna smotra, 25(1):87-117. [Internet]. 2018 [pristupljeno 25.11.2025.];50(187(1)):23-36. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/201775

[14.] Podbrežnički, M. Buntovnica Dragojla Jarnević: književnica, avanturistkinja i začetnica pedagogije. POVCAST SVRATIŠTE ZA HUMANISTE. 2019 [pristupljeno 24.11.2025.]; Dostupno na: https://povcast.ffzg.unizg.hr/buntovnica-dragojla-jarnevic/

[15.] Strupar, I. Dragojla Jarnević – Dnevnik. Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet [Internet]. 2011 [pristupljeno 26.11.2025.]; Dostupno na: https://repozitorij.ffos.hr/theses/ffos:2727/show-file/0

[16.] Vrbetić, M. 400 godina karlovačkog školstva. SIZ društvene brige o djeci i odgoja i osnovnog obrazovanja Općine Karlovac, SIZ-ovi odgoja i usmjerenog obrazovanja Zajednice općina Karlovac. 1979. 240 p.

[17.] 210. godišnjica rođenja Karlovčanke Dragojle Jarnević. Gradska knjižnica “Ivan Goran Kovačić“ 2024 [pristupljeno 26.11.2025.]; Dostupno na: https://gkka.hr/wp-content/uploads/2021/09/Tekst-5.pdf